

Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Öğrencilerin Okuma Eğilimlerine Göre Değerlendirilmesi

Aslı Maden*

Aydın Önal**

Özet

Bu çalışmada, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ortaokul öğrencilerinin okuma eğilimleri açısından değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırma karma yöntemine göre yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini Giresun il merkezindeki bir ortaokulda öğrenim gören öğrenciler arasından rastgele (n=400) seçilmiştir. Ayrıca araştırmanın ders kitaplarına ilişkin veri kaynağı ise, aynı okulda kullanılmakta olan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarından oluşmaktadır. Ortaokul öğrencilerini okuma eğilimine ilişkin veriler *Okuma Eğilimi Anketi* ile toplanmıştır. Ders kitaplarının tür, konu ve yazar açısından özelliklerini belirlemek için doküman incelemesi tekniğine başvurulmuştur. Elde edilen veriler nitel analiz teknikleri ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda, ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür, konu ve yazar açısından öğrencilerin okuma eğilimlerini yeterince karşılamadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte tür, konu ve yazar açısından öğrencilerin okuma eğilimlerinin tersi yönde metin seçiminin olduğuna dair tespitler önemli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler

Okuma eğilimi
Ders kitabı
Tür
Konu
Yazar

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 27.02.2020

Kabul Tarihi: 02.05.2020

Elektronik Yayın Tarihi: 01.06.2020

DOI: 11..11111/ted.xx

---

* Öğr. Gör. Dr., Giresun Üniversitesi, asli.maden@giresun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3336-0198

** Öğrt., Giresun 15 Temmuz Şehitler İmam-Hatip Ortaokulu, aydnonall@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0930-9122

Evaluation of Texts in Turkish Textbooks According to The Reading Tendencies of Students

Aslı Maden*
Aydın Önal**

Abstract

In this study, it is aimed to evaluate the texts in Turkish textbooks according to reading tendencies of secondary school students. The research was carried out according to the mixed model. The sample of the study was randomly selected from the students studying in a secondary school in Giresun city center (n=400). In addition, the data source of the research consists of 5, 6, 7 and 8th grade Turkish textbooks used in the same school. Data related to the reading tendency of secondary school students were collected by *Reading Tendency Questionnaire*. The document analysis technique was used to determine the characteristics of the textbooks in terms of form, subject and author. The data obtained were analyzed by qualitative analysis techniques. As a result of the research, it was determined that the texts in the secondary school Turkish textbooks did not suitability the reading tendencies of the students. However, the determination of the text selection in the opposite direction of the reading tendency of the students in terms of form, subject and author is among the important results.

Keywords

Reading tendency
Textbook
Form
Subject
Author

About Article

Sending Date: 27.02.2020
Acceptance Date: 02.05.2020
Electronic Issue Date: 01.06.2020

DOI: 11..11111/ted.xx

GİRİŞ

Okuma insanın en temel bilgi edinme yollarından biridir. Bu nedenle bir hayat boyu öğrenme becerisi olarak kazanılması ve gelişmiş biçimde bir alışkanlık olarak sürdürülmesi gerekir. Okuma Akyol (2012, s.1) tarafından “ön bilgilerin kullanıldığı, yazar ve okuyucu arasındaki etkili iletişime dayalı, uygun bir yöntem ve amaç doğrultusunda, düzenli bir ortamda gerçekleştirilen anlam kurma süreci” olarak, Karatay (2010, s.459) tarafından ise “görme, dikkat, odaklanma, algılama, hatırlama, ilişki kurma, çözümlene ve yorumlama gibi birbirinden farklı, duyuşal ve bilişsel bileşenlerin eşgüdümü işletilmesine dayanan bir anlam kurma çabası” şeklinde tanımlanmaktadır. Okuma Türkçe Sözlük’te (TDK, 1998, s.1675) “bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları seslendirmek veya düşünceyi anlamak, yazılmış bir metnin iletmek istediği şeyleri öğrenmek” ifadeleri ile karşılanmaktadır. Okuma alışkanlığı ise, “çocuğun temel okuma becerisini izleyen bireyin

* Öğr. Gör. Dr., Giresun Üniversitesi, asli.maden@giresun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3336-0198

** Öğrt., Giresun 15 Temmuz Şehitler İmam-Hatip Ortaokulu, aydonall@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0930-9122

okuma eylemine şartlandırılması ve güdülenmesine bağlı olarak bu eylemin alışkanlığa dönüştürülmesidir” (Gürcan, 1999, s.37). Nitekim okuma becerisi ve alışkanlığının bireyin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda yaşam boyu istekle ve düzenli biçimde sürdürülmesi eğitim sistemlerinin üzerinde durduğu bir konudur.

Okuma becerisi ve alışkanlığı bireysel ve toplumsal gelişim için önemli bir konuma sahiptir. Bu nedenle ilkokul sıralarından, ilk okuma ve yazma evresinden başlamak suretiyle aşamalı biçimde geliştirilmelidir. Ancak bu becerinin temellerinin sağlam bir şekilde atılabilmesi için bu sürecin okul öncesinde ailede başlaması gereklidir. Okul öncesinde kitapla çocuk arasında bağ kurulmasında ve çocuğun okuma ihtiyacı hissetmesinde ailenin üstleneceği büyük sorumluluklar vardır. Okul döneminde ise, ana dili eğitimi kapsamında okumaya ilişkin kurallar aşama aşama öğretilmeli, bu kurallara dayalı olarak öğrencinin örnek ve ilgi çekici metinlerle okuduğunu anlayabilen ve okuyacağı kitabı seçebilen bir düzeye ulaşması hedeflenmelidir. Sözü edilen süreçte her öğrencinin farklı bir gelişim ve gereksinime sahip olacağı unutulmamalıdır. Dolayısıyla öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerine cevap verebilecek örnek kitapların okunması ile alışkanlık desteklenmelidir.

Okuma alışkanlığı üzerinde okuldaki öğretim etkinlikleri ile birlikte bireysel farklılıklar, aile, okul, çevre ve kitap özellikleri de etkili birer unsurdur. Türkiye’deki okuma alışkanlığına dair paylaşılan istatistikler (Kurulgan ve Çekerol, 2008; Odabaş ve ark., 2008; Özbay ve ark., 2008; Tosunoğlu, 2002; Topçu, 2005) göz önünde alındığında okuma alışkanlığı kazandırmanın dil eğitimi için ne kadar değerli olduğu daha iyi anlaşılabilir. Ülkemizde okuma alışkanlığının düşük oranlarda olmasının nedenleri ile ilgili olarak Çocuk Vakfı’nın (2009) hazırladığı *100 Temel Eser Raporu*’nda çeşitli tespitler sunulmaktadır. Bu raporda okuma alışkanlığının önünde duran engeller sözlü kültür geleneğinden kaynaklanan nedenler, zihniyete yönelik nedenler, topluma yönelik nedenler, kültürel nedenler, eğitimle ilgili nedenler ekonomik (yoksulluk) nedenler, zamana ve döneme ilişkin nedenler, medya merkezli (özellikle televizyona bağlı) nedenler şeklinde sıralanmaktadır.

Okuma alışkanlığının kazanılmasında okul döneminde edinilen deneyimlerin yeri yadsınamaz. Okuma öğretiminde kullanılan ders kitapları ve diğer metinlerin bu süreçte öğrencinin okuma becerisi için doğru örnekler oluşturması ve bu becerinin istekle sürdürülmesi için onları teşvik etmesi beklenmektedir. Nitekim Türkçe derslerinde en fazla kullanılan materyallerin ders kitapları olduğu (Özbay, 2006) gerçeği bu konuyu daha da önemli kılmaktadır. Özbay’a (2006, s.170) göre “Türkçe ders kitapları aracılığı ile çocuklara aktarılan Türk ve Dünya edebiyatının seçkin örnekleri, çocuklarımızın, Türkçenin kurallarını sezmelerine, bu sezgilerini davranışa dönüştürerek ifadelerinde kullanmasına ve kurallara uymayı alışkanlık haline getirmelerine vesile olur. ...Ayrıca kitaplarda bulunan metinler vasıtasıyla öğrencilerin, Türkçenin inceliklerini, güzelliklerini görmeleri, kurallarını öğrenmeleri ve Türk dilini en güzel şekilde kullanmaları sağlanır.” Dolayısıyla okuma alışkanlığı kazanma sürecinde, Türkçe derslerinde öğrencinin başvurduğu ve okumaya dair ilk deneyimlerini gerçekleştirdiği kitaplarının özenle hazırlanması zorunludur. Ders kitapları hazırlanırken biçim ve içerik özellikleri, görsellik ile beraber metinlerin öğrencilerin okuma ilgi ve isteklerini ayrıca eğilimlere cevap verebilmesi bu gereçlerin işlevini tam olarak gerçekleştirmesinde etkilidir. Maden ve Maden’in (2018) araştırmasında, Türkçe öğretmenlerinin okuma alışkanlığı kazandırmaya yönelik en fazla *metinlerin geçtiği kitapları ve yazarlarının araştırılmasını isteme, ders kitabındaki metinlerle ilgili kitap tavsiye etme ve bu doğrultuda en çok metnin konu ve türüne uygun kitap ve yazar önerme, metnin geçtiği kitabı derse*

götürerek bir bölüm okuma gibi yollara başvurduğu belirlenmiştir. Okuma eğitiminde ders kitabı dışında etkili olabilecek öğretim yöntem, teknik ve araç-gereçlerinden (Avcı ve Yüksel, 2011; Sidekli, 2010; Tan Hatun ve Kurtlu, 2019; Topçuoğlu Ünal ve Yeğen, 2013; Yıldırım, 2010) yararlanılmasına dikkat çeken araştırmalara da alanyazında rastlanabilmektedir.

Bireyin okuma faaliyetinin düzenli olarak sürdürülmesinde ilgi, motivasyon, tutum gibi duyuşsal özellikler belirleyici bir etkidir. Bu etkenlerin yanı sıra kişinin eğilimleri de okuma alışkanlığını doğrudan etkilemektedir. Bu yüzden öğrencilerin okuma eğilimleri belirlenmeli ve eğilimlerine uygun kitaplarla karşılaşmaları sağlanmalıdır. Konuyla ilgili çalışmalarda (Aytaş ve Altunbay, 2016; Bınarbaşı, 2006; Arıcı, 2005 gibi) okuma eğilimi üzerinde birçok unsurun etkili olduğu ortaya konulmuştur. Bunlar; kişisel-genetik kaynaklı unsurlar (*zekâ, bedensel ve ruhsal sağlık durumu, cinsiyet*), aile kaynaklı unsurlar (*eğitim düzeyi, maddi durum, kitap okuma durumu, kitaplık, tv izleme, internet bağlantısı*), çevre kaynaklı unsurlar (*çevrenin kültürel düzeyi, çevrenin okuma durumu, kitaba ve kütüphaneye ulaşım imkânı*), okul kaynaklı unsurlar (*Okul ve sınıf kitaplığı, kitaplıklardaki eserlerin tür ve sayısı, kitap okuma kültürü, kitap okuma ile ilgili etkinlik, yarışmalar*) ve kitapla kaynaklı unsurlar (*kitabın türü, konusu, sayfa sayısı, kapağı, adı, yazarı vb.*) şeklinde 5 ana grupta toplanmaktadır. Bu unsurların içerisinde okul kaynaklı olarak görülen bir unsur da öğrencinin kitaplıklarda karşılaşacağı kitapların türüdür. Ders kitapları da okula bağlı olarak oluşturulan ve edinilen bir kitap olduğu için bu özelliği taşıması, okuma eğilimini desteklemesi yerinde olacaktır. Alanyazında ortaokul öğrencilerinin okuma eğilimlerine yönelik yapılan araştırmalarda (Arıcı, 2005; Aytaş ve Altunbay, 2016; Balcı, 2009; Batur, Özcan ve Sağcan, 2019; Bınarbaşı, 2006; Öрге Yaşar, 2006) genel olarak öğrencilerin eğilimleri ve okumaya dair tercihlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Buna karşın ortaokul öğrencilerinin okuma eğilimleri ile ders kitaplarındaki metin tür, konu ve yazarlarının karşılaştırmasına dayalı araştırmalara rastlanılmaması bu konuda yapılacak tespitlerin önemini artırmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ortaokul öğrencilerinin okuma eğilimlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada aşağıdaki alt probleme cevap aranmıştır:

Türkçe ders kitaplarındaki metinler öğrencilerin okuma eğilimlerini (tür, konu, yazar) ne düzeyde karşılamaktadır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nicel ve nitel yöntemler birlikte kullanılmıştır. Bu nedenle araştırma karma (çoklu) yönetime göre yürütülmüştür. Karma yöntem, araştırma sorusunun daha iyi anlaşılmasını ve anlama ile doğrulamanın genişliği ve derinliğini sağlamak amacıyla en az bir nicel ve nitel araştırmayı birleştiren araştırma yöntemi olarak tanımlanabilmektedir (Gardner, 2012; Greene, Caracelli ve Graham, 1989; Johnson, Onwuegbuzie ve Turner, 2007). Creswell ve Plano Clark'a (2014) göre ise, karma yöntemde "Tek bir araştırmada veya bir araştırmalar dizisinde hem nitel hem de nicel verilerin toplanmasına, analiz edilmesine ve harmanlanmasına odaklanılmalıdır." Buna uygun olarak araştırmada ortaokul öğrencilerinin okuma eğilimleri nicel desenlerden tarama ile, ders kitaplarındaki metinlerin tür, konu ve yazar özellikleri ise nitel desenlerden doküman incelemesi ile tespit edilmiştir.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini Giresun il merkezindeki bir ortaokulda öğrenim gören 400 öğrenci ve öğrencilerin kullandığı 5 (Anıttepe yayıncılık), 6 (Ekoyay yayıncılık), 7 (MEB yayınları) ve 8. sınıf (MEB yayınları) Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Örneklem belirlenirken kolay ulaşılabilirlik ve gönüllülük ilkesine göre hareket edilmiştir. Bu doğrultuda, Giresun İl Millî Eğitim Müdürlüğünden araştırma için gerekli izinler alınmış ve öğrencilere okuma eğilimi anketi Türkçe öğretmeni aracılığıyla uygulanmıştır. Örneklemdeki öğrencilerin sınıf düzeyi ve cinsiyet açısından birbirine yakın olmasına özen gösterilmiştir.

Tablo 1. Örneklem sınıflara dağılımı

<i>Sınıf Düzeyi</i>	<i>f</i>
5.Sınıf	105
6.Sınıf	108
7.Sınıf	100
8.sınıf	87
Toplam	400

Öğrencilerin sınıflara dağılımı; 5.sınıfta 105, 6.sınıfta 108, 7.sınıfta 100 ve 8.sınıfta 87 şeklindedir.

Verilerin Toplama Aracı

Okuma eğilimine ilişkin veriler *Okuma Eğilimi Anketi* ile toplanmıştır. Öğrencilerin eğilimlerini belirlemek amacıyla kullanılan anket, 12 kısa cevaplı soru içermektedir. Anketin hazırlanmasında alanyazındaki benzer ölçeklerden yararlanılmıştır. Oluşturulan taslak ankette; tür, konu, yazar ile kitap seçimine dair ad, sayfa sayısı, fiyatı, kapak, kullanım, anı, amaç, sıklık ile ilgili sorulara da yer verilmiştir. Anketin geliştirilmesi sürecinde alan uzmanlarından (n=3) alınan görüşler doğrultusunda bazı maddelerde değişiklik yapılmış ve 5 ortaokul öğrencisi üzerinde pilot olarak uygulanmıştır. Araştırma sürecinde sadece sınıf bilgileri ile tür, konu ve yazar maddelerinden elde edilen veriler kullanılmıştır (Ek-1).

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlere ilişkin verilerin toplanmasında doküman incelemesi tekniğine başvurulmuştur. Araştırmanın veri kaynaklarından olan ders kitapları doküman analizine tabi tutulmuş ve metinlere ilişkin tür, konu, yazar gibi veriler yönelik kısa cevaplı maddelerin olduğu bir forma işlenmiştir. Bu işlemler araştırmacılarla birlikte 1 Türkçe öğretmenin inceleme ile gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlere yönelik verilerin analizinde betimsel içerik analizi, öğrencilerin okuma eğilimlerine dair verilerin analizinde ise tanımlayıcı istatistik teknikleri kullanılmıştır. Okuma eğilimi ve metinlerle ilgili verilerin frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Ulaşılan değerler tür, konu ve yazar kategorileri altında gruplandırılmıştır.

Öğrencilerin eğilimi ile ders kitabındaki durumu karşılaştırabilmek için veriler, en çok tercih edilenden en aza doğru sıralanmıştır. Ancak ders kitaplarından elde edilen verilere göre 5. sınıfta 34, 6. sınıfta 34, 7. sınıfta 34 ve 8. sınıfta ise 38 farklı yazara ait metnin yer aldığı ve tüm sınıflar birlikte ele alındığında 127 yazardan metin seçilmiş olduğu

belirlenmiştir. Metin yazarları öğrenci eğilimleri ile karşılaştırırken kolaylık sağlamak için verilerin hepsi araştırmada kullanılmamıştır. Öğrencilerin yazar tercihleri ile ders kitaplarındaki yazarlar karşılaştırılırken ders kitabındaki metin yazarlarından sadece öğrencilerin tercih ettiklerine ilişkin veriler kullanılmıştır.

BULGU VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde, ortaokul Türkçe ders kitaplarının ortaokul öğrencilerinin okuma eğilimlerini karşılama durumuna dair elde edilen sonuçlar aşağıda tablolar hâlinde sunulmuştur. Araştırma amaç ve alt problemi doğrultusunda, ortaokul öğrencilerinin okuma eğilimleri ve Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okuma eğilimlerini karşılama durumuna ilişkin veriler tür, konu ve yazar açısından değerlendirilmiştir.

Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Ortaokul Öğrencilerinin Okuma Eğilimleri Açısından Değerlendirilmesi

Tür açısından karşılama durumu

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin türleri ve öğrencilerin tercih ettiği türler aşağıda Tablo 2’de gösterilmiştir:

Tablo 2. Metin türleri ve öğrencilerin tercih ettiği kitap türleri

Öğrenci Tercihleri				Ders Kitapları		
Sıra	Tür	f	%	Tür	f	%
1	Hikâye	191	18,56	Hikâye	38	23,75
2	Roman	172	16,72	Şiir	36	22,50
3	Efsane	132	12,83	Deneme	22	13,75
4	Fıkra	102	9,91	Kaynak (Ansiklopedi, Sözlük vb)	14	8,75
5	Masal	101	9,82	Masal	10	6,25
6	Çizgi Roman	71	6,90	Biyografi	7	4,38
7	Şiir	59	5,73	Anı	6	3,75
8	Dergi	54	5,25	Roman	6	3,75
9	Gazete	30	2,92	Tiyatro	5	3,13
10	Tiyatro	24	2,33	Efsane	4	2,50
11	Kaynak (Ansiklopedi, Sözlük vb)	22	2,14	Çizgi Roman	4	2,50
12	Anı	18	1,75	Gezi	3	1,88
13	Dini Kitaplar	16	1,55	Dini	1	0,63
14	Gezi	13	1,26	Destan	1	0,63
15	Deneme	8	0,78	Fıkra	1	0,63
16	Biyografi	8	0,78	Dergi	1	0,63
17	Destan	8	0,78	Gazete	1	0,63

Tablo 2’de görüleceği üzere öğrencilerin okumayı en fazla tercih ettiği tür *hikâye* (%18,56) olup ikinci sırayı *roman* (%16,72) üçüncü sırayı da *efsane* (%12,83) almıştır. En az tercih edilen türler ise %0,78 ile *deneme*, *biyografi* ve *destan*’dır. Yine Tablo 2’de ders kitaplarındaki metinlerde en fazla geçen türün *hikâye* (%23,75) olduğu, bunu *şiirin* (%22,50) takip ettiği daha sonra ise *deneme* (f=13,75) geldiği görülmektedir. Ders kitaplarında en az geçen türlerin ise %0,63 ile *fıkra*, *dergi* ve *gazete* olduğu tespit edilmiştir.

Türe ilişkin bulgular doğrultusunda, ders kitaplarındaki metinlere ve öğrencilerin tercih ettiği ilk 3 türe bakıldığında sadece hikâye türünün öğrenci tercihiyle uyumlu olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşında öğrencilerin az tercih ettiği *deneme* ve *kaynak* (ansiklopedi, sözlük vb.) türleri için ders kitaplarında oldukça fazla metin örneğinin bulunması dikkat çekicidir. Bununla beraber ders kitabında türlerin dengeli dağılmadığı, bazı türlerde metin sayısının fazla bazı türlerde ise çok az olduğuna dair bulgular da önemlidir. Bu hâliyle ders kitaplarının öğrencilerin az tercih ettiği türlere fazla yer vermesi dışında her türden metin örneği içerdiğinden öğrencilerin okuma eğilimlerini kısmen desteklediği söylenebilir.

Konu açısından karşılaştırma durumu

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin konuları ve öğrencilerin tercih ettiği konular aşağıda Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Metinlerin konuları ve öğrencilerin tercih ettiği konular

Öğrenci Tercihleri				Ders Kitapları		
Sıra	Konu	f	%	Konu	f	%
1	Macera	223	28,34	İnceleme-Araştırma	41	25,62
2	Duygusal	133	16,90	Duygusal	39	24,37
3	Bilim-Kurgu	120	15,25	Din-Ahlak	20	12,5
4	Tarih-Kahramanlık	80	10,17	Tarih-Kahramanlık	17	10,625
5	Doğa olayları	49	6,23	Doğa olayları	12	7,5
6	Hayvanlarla ilgili	45	5,72	Fantastik-Olağanüstü	9	5,62
7	Aile	44	5,59	Macera	10	6,25
8	Fantastik/Olağanüstü	39	4,96	Mizah	5	3,12
9	İnceleme-Araştırma	35	4,45	Hayvanlarla ilgili	3	1,87
10	Din-Ahlak	11	1,40	Aile	2	1,25
11	Mizah	8	1,02	Bilim-Kurgu	2	1,25

Tablo 3'te öğrencilerin okumayı en fazla tercih ettiği konunun *macera* (%25,62) olduğu, ikinci sırayı *duygusal* (%16,90) üçüncü sırayı da *bilim-kurgu* (%15,25) konusunun aldığı görülmektedir. Yine tabloya göre en az tercih edilen konular arasında *inceleme-araştırma* (%4,45), *din-ahlak* (%1,40) ve *mizah* (%1,01) bulunmaktadır. Ders kitaplarındaki metinlerde ise en fazla işlenen konu *inceleme-araştırma* (%25,62)'dir. Daha sonra *duygusal* (%24,37) konular ve üçüncü sırada *din-ahlak* (%12,5) konusu gelmektedir. Ders kitaplarındaki metinlerde en az işlenen konular arasında *hayvanlarla ilgili* (%1,87), *aile* (%1,25) ve *bilim-kurgu* (%1,25) olduğu anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin tercih ettiği konular ile ders kitaplarındaki metinlerin konuları incelendiğinde, sadece duygusal konuları işleyen metinlerin öğrencilerin tercihi ile uyumlu olduğu anlaşılmaktadır. Yine öğrencilerin en az tercih ettiği *din-ahlak*, *inceleme-araştırma* konularında fazla metne yer verilmesi dikkat çeken bulgulardandır. Bu bulgudan yola çıkarak ders kitaplarındaki metinlerin konuları ile öğrenci eğilimleri arasında düşük bir oranda bir uyumun olduğu söylenebilir.

Yazar açısından karşılama durumu

Ankete katılan öğrencilerin tercih ettiği yazarlardan ders kitaplarında bulunanlar aşağıda Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Ders kitaplarında metni bulunan ve öğrencilerin tercih ettiği yazarlar

Sıra	Yazarlar
1	Arif Nihat Asya
2	Âşık Veysel Şatıroğlu
3	Bedri Rahmi Eyüpoğlu
4	Cahit Sıtkı Tarancı
5	Fazıl Hüsnü Dağlarca
6	Feyza Hepçilingirler
7	Gülten Dayıoğlu
8	Mehmet Akif Ersoy
9	Muzaffer İzgü
10	Necip Fazıl Kısakürek
11	Orhan Veli Kanık
12	Ömer Seyfettin
13	Reşat Nuri Güntekin
14	Tarık Uslu
15	Tolstoy

Örneklemdaki öğrencilerden 236'sı yazar tercihi belirtmiştir. Öğrencilerin okumayı tercih ettiği 119 farklı yazarın olduğu, buna karşın ders kitaplarında 127 farklı yazardan eserin yer aldığı tespit edilmiştir. Tablo 4'e bakıldığında ise ders kitaplarında öğrencilerin tercih ettiği yazarlardan sadece 15'ine ait metinlere yer verildiği anlaşılmaktadır. Bununla beraber incelenen ortaokul Türkçe ders kitaplarında öğrencilerin tercihleri arasında olan güncel yazarlardan metinler de bulunmamaktadır. Bu bulgu yazar açısından Türkçe ders kitaplarının öğrencilerinin eğilimlerini karşılamada yetersiz kaldığını göstermektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ortaokul öğrencilerinin okuma eğilimleri açısından değerlendirilmesinin amaçlandığı çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Öğrencilerin okumayı en fazla tercih ettiği tür *hikâye*'dir. İkinci sırada *roman* üçüncü sırada ise *efsane* gelmektedir. En az tercih edilen türler ise *deneme*, *biyografi* ve *destan* olarak tespit edilmiştir. Alanyazında ulaşılan sonuçlarla örtüşen çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin Sevmez (2009) çalışmasında öğrencilerin roman ve hikâye türünü tercih ettiğini ortaya koymuştur. Aytaş ve Altunbay (2016) da öğrencilerin en fazla tercih ettiği türlerin roman, hikâye ve masal olduğunu; en az tercih edilen türlerin ise deneme ve biyografi olduğunu tespit etmiştir. Maden'in (2019) araştırmasında ise, öğrencilerin en fazla efsane, hikâye ve roman türlerini okumayı tercih ettiği sonucuna ulaşmıştır. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında ise en fazla tür *hikâye* türünde metne yer verildiği belirlenmiştir. Daha sonra *şiir* ve üçüncü sırada ise *deneme* türünde metinlere yer verildiği görülmektedir. En az yer verilen türler arasında ise *fıkra dergi ve gazete* vardır. Alanyazında bu sonuçları destekler nitelikte araştırmalara rastlanmaktadır. Örneğin Yıldız ve arkadaşları (2019) ortaokul Türkçe ders

kitaplarında hikâye ve şiir türlerin daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Temizyürek ve Delican (2016) ders kitaplarında bulunan metinlerin yaklaşık %50'sinin hikâye edici, %30'unun şiir ve %20'sinin bilgi verici metinlerden oluştuğunu belirlemiştir. Yılmaz ve Korkmaz (2016) da çalışmaları sonucunda ders kitaplarında ilk sırada hikâye edici, ikinci sırada şiir ve üçüncü sırada bilgilendirici metin türlerinin örneklerinin olduğuna ulaşımlardır. Ayrıca yapılan bu çalışmada ders kitabında türlerin dengeli dağılmadığına sonucuna da varılmıştır. Alanyazında benzer konuda yapılan araştırma sonuçları da bu bulguyu destek niteliktedir (Türkben, 2018; Solak ve Yaylı, 2009; Kolaç, 2009). Ancak bu çalışmada ders kitaplarında hemen hemen her türden metin örneklerinin olduğu da tespit edilmiştir. Konuyla ilgili araştırmalar da bu sonuçları desteklemektedir. Örneğin Çeçen ve Çiftçi (2007) mutlaka yer verilmesi gereken türlerin ders kitaplarında büyük oranda yer aldığına ulaşmıştır. Aynı şekilde Özbay ve Çeçen (2012) de araştırmalarında tür çeşitliliği açısından ders kitaplarının zengin olduğu sonucuna varmıştır. Dolayısıyla ders kitaplarının öğrencilerin az tercih ettiği türlere yönelik metinleri fazla içerdiği ve tür dağılımında bir orantısızlığın olduğu söylenebilir. Ancak 2018 Ortaokul Türkçe Öğretim Programı'ndaki birçok türden metin örneği içermesi de öğrencilerin okuma eğilimlerini kısmen karşıladığını göstermektedir.

Öğrencilerin okumayı en fazla tercih ettiği konu *macera*'dır. Öğrencilerin ikinci sırada *duygusal* konuları içeren eserleri sonrasında ise *bilim-kurgu* konusunu işleyenleri tercih ettikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin en az tercih ettiği konular arasında *inceleme-araştırma*, *din-ahlak ve mizah* bulunmaktadır. Ders kitaplarındaki metinlerde ise en fazla *inceleme-araştırma* konusunda metnin olduğu belirlenmiştir. Bunu *duygusal* konuları işleyen metinlerin takip ettiği üçüncü sırada ise *din-ahlak* konularındaki metinlerin geldiği görülmüştür. Ders kitaplarındaki metinlerde en az işlenen konuların *hayvanlarla ilgili*, *aile ve bilim-kurgu* olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Konu açısından ders kitapları ile öğrencilerin eğilimleri arasında (sadece duygusal eserler ile) kısmen bir uyumun olduğu dolayısıyla ders kitaplarındaki metinlerin konularının öğrenci eğilimlerini yeterince karşılamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim öğrencilerin en az tercih ettiği *din-ahlak*, *inceleme-araştırma* konularında yüksek oranda metne kitaplarda yer verilmesi bunun kanıtıdır. Konuyla ilgili araştırmalarda (Temizyürek ve arkadaşları; Bayis, 2010; Sünbül ve arkadaşları, 2010; Keleş, 2006) da öğrencilerin *macera* ve *duygusal* konuları daha çok tercih ettiklerini buna karşın bilgilendirici metinleri daha az tercih ettiklerinin belirlenmesi bu sonuçları desteklemektedir.

Örneklemdaki öğrencilerin 119 farklı yazarı okumayı tercih ettiği, 5, 6, 7 ve 8. ders kitaplarında ise 127 farklı yazardan metne yer verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada ders kitaplarında öğrencilerin tercih ettiği sadece 15 yazarın metninin bulunduğu belirlenmiştir. Yine öğrencilerin tercih ettiği güncel yazarlardan eserlere de ders kitaplarında rastlanamamıştır. Kemiksiz (2018) konuyla ilgili çalışmasında, öğrencilerin farklı yazarlarla daha çok tanışmalarını sağlama adına, aynı isimlere kitaplarda sürekli yer verme yerine farklı yazar ve eserleri tercih etmenin uygun olacağını ifade etmektedir. Batur (2010) ders kitaplarına dair incelemesinde güncel yazarlara fazla yer verilmediğini, Kemiksiz (2018) de incelemiş olduğu ders kitaplarında aynı yazara birden fazla metinle yer verildiğini tespit etmiştir. Bu sonuçlar, ders kitaplarının öğrencilerin yazar tercihlerini karşılamada yetersiz kaldığını göstermektedir.

Sonuç olarak çalışmada, ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür, konu ve yazar açısından öğrencilerin eğilimlerini yeterince karşılamadığı tespit edilmiştir. Bununla

birlikte tür, konu ve yazar açısından öğrencilerin okuma eğilimlerinin tersi yönde metin seçiminin olduğuna dair tespitler önemli görülmektedir.

Öneriler

Okuma alışkanlığı kazandırmada çocukların nitelikli ve farklı türde, konuda ve yazara ait kitaplarla buluşturulması gerekir. Çocukların okuma alışkanlığı kazanmasında Türkçe dersi oldukça önemlidir. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarına metin seçilirken öğrencilerin ilgi, yetenek, tercih ve tutumlarına uygunluk dikkate alınmalıdır. Bunun için Türkçe ders kitaplarına metin seçilirken öğrencilerin istek ve eğilimleri dikkate alınarak çeşitli türde ve konuda metin örneklerine, öğrencilerin tercih edeceği yerli ve yabancı yazarlardan eserlerin bulundurulmasına özen gösterilebilir.

KAYNAKLAR

- Akyol, H. (2012). *Türkçe ilk okuma yazma öğretimi (yeni programa uygun)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Arıcı, A. F. (2005). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okuma durumları (beceri-ilgi-alışkanlık-eğilim)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Avcı, S. ve Yüksel, A. (2011). Okuma çemberi yöntemine göre kitap okumanın öğrencilere bilişsel ve duyuşsal katkıları. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 11(3), 1285- 1300.
- Aytaş, G. ve Altunbay, M. (2016). İlköğretim öğrencilerinin okuma profilinin okuma eğilimleri bağlamında incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (14), 165-190.
- Balcı, A. (2009). *İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlık ve ilgileri üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Batur, Z. (2010). *İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayis, S. (2010). *4. 5. 6. ve 7. Sınıf ilköğretim öğrencilerinin okuma ve kütüphane kullanım alışkanlıklarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Bınarbaşı, F. (2006). *Üniversite öğrencilerinin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıklarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Creswell, J.W. ve Plano Clark, V. L. (2014). *Karma yöntem araştırmaları* (Çev. Y. Dede, S. B. Demir). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çeçen, M.A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 173, 39-49.
- Çocuk Vakfı (2009). Türkiye'nin okuma alışkanlığı karnesi raporu. http://cocukvakfi.org.tr/wp-content/dosya/raporlar/13_okuma_aliskanligi_karnesi2006.pdf adresinden 15.01.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Delican, B. ve Temizyürek, F. (2016). İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Bartın University Journal Of Faculty Of Education*, 5 (3), 842-856.
- Gardner, M. K. (2012). Mixed-methods research. J. R., Fraenkel, N. E., Wallen, & H. H. Hyun. (Eds.) *How to design and evaluate research in education* (555-586). McGraw-Hill.

- Greene, J. C., Caracelli, V. J. ve Graham, W. D. (1989). Toward a conceptual framework for mixed-method evaluation designs. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 11(3),255-274.
- Gürcan, H. İ. (1999). *Okuma alışkanlığı ile kitap yayıncılığının kültürel iletişim ve teknolojisine bağlı sorunları karşısında Türkiye koşulları temelinde bir model önerisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J. ve Turner, L. A. (2007). Toward definition of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(2), 112-133.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karatay, H. (2010). İlköğretim öğrencilerinin okuduğunu kavrama ile bilişsel farkındalıkları. *Türklük Bilim Araştırmaları Dergisi*, 27, 457-475.
- Keleş, Ö. (2006). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinde kitap okuma alışkanlığının incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kemiksiz, Ö. (2018). Yazar ve metin tercihleri bakımından Türkçe ders kitapları. *Tarih Okulu Dergisi*, XXXIII, 945-967.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 594-626.
- Kurulgan, M. ve Çekerol, G.S. (2008). Öğrencilerin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 8 (2), 237-258.
- Maden, A. (2019). Ortaokul öğrencilerinin e-okuma alışkanlıklarının incelenmesi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD), Özel Sayı*, 24-36. Doi: 10.21733/ibad.582657.
- Maden, S. ve Maden, A. (2018). Türkçe öğretmenlerinin okuma alışkanlığı kazandırmaya yönelik alternatif uygulamaları. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10, 1-17.
- Odabaş, H., Odabaş, Y. ve Polat C. (2008). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı: Ankara Üniversitesi Örneği. *Bilgi Dünyası*. 9 (2), 431-465.
- Örge Yaşar, F. (2006). Eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği öğrencilerinin okuma alışkanlıkları ve okumaya karşı eğilimleri. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*. 4(4),161-190.
- Özbay, M. ve Çeçen, M. A. (2012). Türkçe ders kitaplarında 6-8 sınıflarda yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 67-76.
- Özbay, M., Bağcı, H. ve Uyar, Y. (2008). Türkçe öğretmen adaylarının okuma alışkanlığına yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (15), 117-136.
- Özbay, M. (2006). *Türkçe özel öğretim yöntemleri I*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özcan, H., Batur, Z. ve Sağcan, Y. (2019). Ortaokul öğrencilerinin okuma eğilimlerinin incelenmesi. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 33-55.
- Sevmez, H. (2009). *Türkçe öğretmen adaylarının okuma alışkanlığı ve kütüphane kullanımı üzerine bir inceleme (SÜ Eğitim Fakültesi örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü.
- Sidekli, S. (2010). *İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuma ve anlama becerilerini geliştirme (Eylem araştırması)*. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Sünbül, M., Çalışkan, M., Yılmaz, E., Çintaş, D., Alan, S., Demirer, V. ve Ceran, D. (2010). Lise Öğrencileri Kitap Okuma Alışkanlıkları: Konya İli Araştırma Raporu. Konya: Selçuk Üniversitesi Matbaası.
- Tan Hatun, E. ve Kurtlu Y. (2019). Okuma çemberi yönteminin öğrencilerin eleştirel okuma becerilerine etkisi. *EKEV Akademi Dergisi*, 23(78), 191-204.
- Temizyürek, F., Çolakoğlu, B.K. ve Coşkun, S. (2013). Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıklarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(2), 114-150.
- Topçu, Y. E. (2005). *İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıkları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tosunoğlu, M. (2002). Türkçe öğretiminde okuma alışkanlığı ve çocukların okuma eğilimleri. *Türk Dili*, 609, 547-563.
- Türk Dil Kurumu (1998). *Türkçe Sözlük* (9.Baskı). Ankara: TDK Yayınları
- Türkben, T. (2018). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2152-2166.
- Topçuoğlu Ünal, F. ve Yeğen, Ü. (2013). Türkçe öğretmenlerinin okuma yöntem-tekniklerini ve araç-gereçlerini kullanma durumları. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 8(4), 1351-1365.
- Yıldırım, K. (2010). *İş birlikli öğrenme yönteminin okumaya ilişkin bazı değişkenler üzerindeki etkisi ve yonteme ilişkin öğrenci-veli görüşleri*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Yıldız, D., Altun, K., Ceran, D., Dağ, A. ve Özgül, E. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerine bir inceleme. *International Journal of Languages' Education and Teaching (IJLET)*, 7(4), 439-460.
- Yılmaz, M. ve Korkmaz, C. (2016). İlköğretim 1-5.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(36), 33-46.

Ek-1: Okuma Eğilimi Anketinin ilgili maddeleri:

Ne tür eserler okumayı seversiniz?

- ( ) Hikâye ( ) Masal ( ) Efsane ( ) Şiir ( ) Roman ( ) Çizgi Roman ( ) Gazete ( ) Dergi
 ( ) Kaynak (*Ansiklopedi, Sözlük* gibi) ( ) Fıkra ( ) Tiyatro ( ) Anı ( ) Gezi ( ) Deneme ( ) Dinî
 ( ) Biyografi ( ) Destan

Okuduğunuz eserin konusu ne olmalıdır?

- ( ) Bilim-Kurgu ( ) Duygusal ( ) Tarih-Kahramanlık ( ) Macera ( ) Hayvanlarla ilgili ( ) Doğa olayları ( ) Aile ( ) Din-Ahlak ( ) Mizah ( ) İnceleme-Araştırma ( ) Fantastik/Olağanüstü

En çok sevdiğiniz ve tercih ettiğiniz yazar kimdir?

.....